

SMEDSHAGEN HÄSSELBY, STOCKHOLM

KONSEKVENSBESKRIVNING KULTURMILJÖ

ARBETSMATERIAL 2018-10-05

UPPDRA

Uppdragsnummer: 278564
Titel på rapport: Smedshagen, Hässelby, konsekvensbeskrivning kulturmiljö
Version: Arbetsmaterial
Datum: 2018-10-05

MEDVERKANDE

Beställare: Wallfast AB
Kontaktperson: Jens Jenslin

Konsult: Tyréns AB
Uppdragsansvarig: Martin Lagergren

Handläggare: Jennifer Magnusson, bebyggelseantikvarie
Martin Lagergren, bebyggelseantikvarie

Martina Berglund, bebyggelseantikvarie
Reichmann Antikvarier

Tyréns AB

Tel: 010 452 20 00
www.tyrens.se

Säte Stockholm
Org.Nr: 553194-7986

INNEHÅLL

Inledning 4

Bakgrund och syfte 4

Förutsättningar 5

Underlag för bedömning 6

Tålighet/känslighet 6

Siktlinjer och karaktärsdrag 6

Gradering byggnader 7

Grönstruktur och stråk 7

Planförslaget 8

Beskrivning av planförslaget 8

Konsekvensanalys 9

Den urbana fronten 10

Mobilitetshuset 11

Tallparken 12

Skogsgränsen 13

Päronparken 14

Värmecentralen 15

Lövstavägen 16

Samlad bedömning 17

Arvet från 1980-talet 17

Arvet från handelsträdgårdarna 18

Stadsbild 19

Konsekvenser delområden 20

BAKGRUND OCH SYFTE

I samband med pågående detaljplanearbete för fastigheten Vitsenapen 1 m.fl. (dnr 2016-15666) som prövar förtätning inom bostadsområdet Smedshagen, Hässelby Villastad, har Tyréns AB fått i uppdrag av Wallfast AB att konsekvensbedöma det aktuella planförslaget ur kulturmiljösynpunkt.

Planförslaget innebär ny bostadsbebyggelse i området Smedshagen i Hässelby. I nuläget finns inom planområdet ca 700 bostäder och de föreslås kompletteras med ytterligare 400 bostäder. Detaljplanen förväntas även möjliggöra för nya verksamhetslokaler och ett utökat underlag för service och kollektivtrafik i området.

Konsekvensanalysen har föregåtts av en kulturmiljöutredning av området (Tyréns, 2017-12-06). I utredningen beskrivs områdets kulturhistoriska värden och kvaliteter. Smedshagen placeras in i ett arkitektoniskt och samhällshistoriskt sammanhang. I kulturmiljöutredningen finns också rekommendationer för framtida förvaltning och utveckling.

Ovan t.v. Arbete vid Gransäters handelsträdgård 1913 med odlingsmark och växthus i bakgrunden. Trädgårdsmästarvillan (nuvarande Scoutstugan) syns till vänster i bild.

Ovan t.h. Ekonomiska kartan från 1951. Kartan visar stora odlingsytor med tillhörande växthus och enstaka trädgårdsmästarbostäder. Det interna öst-västliga stråket har i stort sett samma läge vid den här tiden. Lövstabanen som gick mellan Lövsta-Spånga och innerstaden är markerad i kartans nedre del.

Nedan t.v. Axonometri över kvarteret Vildkornets gårdar. Nyréns arkitektkontor.

FÖRUTSÄTTNINGAR

STOCKHOLMS ÖVERSIKTSPLAN

I Stockholms översiktsplan (laga kraft 2018-03-23) beskrivs Hässelby Villastad som en stadsdel med vissa möjligheter till stadsutveckling.

“Planering pågår för komplettering kring Riddersviks gård och kring Åkermýntans centrum. Vid Åkermýntan finns visst behov av nya parker. **Växthusvägen kan få en större betydelse som sammanlänkande stråk när Järfällas stadsutvecklingsområden färdigställs.** Här är särskilt närheten till nya Barkarby station viktig. **Flerbostadshus kan skapa bättre underlag för lokal service och utbyggnad av kollektivtrafik. Lövstavägen bör utvecklas till ett urbant stråk genom komplettering av bostäder och lokaler för service.** Skolor, förskolor och anläggningar för idrott och kultur bör prioriteras för att utveckla mötesplatser för västerort. En utveckling av strandpromenaden längs Mälaren bör prioriteras. Kyrkhamn ska skyddas som naturreservat.”

Växthusvägen och Lövstavägen är enligt ÖP viktiga stråk inom stadsdelen där Växthusvägen kan få en sammanlänkande funktion och Lövstavägen utvecklas till ett urbant stråk. Smedshagen pekas ut som ett område där “omfattande komplettering” föreslås med bostäder, service, verksamheter, gator, parker, kultur och idrottsytor. Att förstärka de gröna kvaliteterna beskrivs som en viktig del i stadsutvecklingen. Komplettering ska göras utifrån kunskap om “nuvarande karaktär, kvaliteter och behov”.

DETALJPLAN

För planområdet finns fyra gällande stads- och detaljplaner. För huvuddelen av området gäller pl 7914, antagen 1984-06-14. Planen medger bebyggelse i 2-4 våningar som till största delen grupperas runt gårdar. Hela grönområdet i norr samt ett smalare stråk i områdets mitt är betecknat som parkmark. Interna parkområden, gårdar och gångstråk mellan husen är prickad mark som ej får bebyggas.

Stadsplan PI 8441 antagen 1986-11-13 medgav ändring från barnstugor till bostäder för två av områdets byggnadsvolymer inom kv Åkervickern och Vildkornet.

PI 1999-02452, laga kraft 2005-01-02, är gällande för kvarteret Vårbrodden och möjliggjorde uppförandet av ny skolbyggnad och gymnastikhus. PI 2007-39180, laga kraft 2008-10-16, gäller för del av kvarteret Vårbrodden och innebar en utökad byggrätt för uppförandet av ny idrottshall.

SKYDD AV KULTURVÄRDEN

Smedshagen har inte inventerats av Stockholms Stadsmuseum men har beskrivits som ett “sammanhållet och välbevarat exempel på 1980-talets stadsbyggande”.

Stadsmuseet avser klassificera områdets bebyggelse inom den närmsta framtiden.

Plankarta (pl 7914) antagen 1984.

UNDERLAG FÖR BEDÖMNING

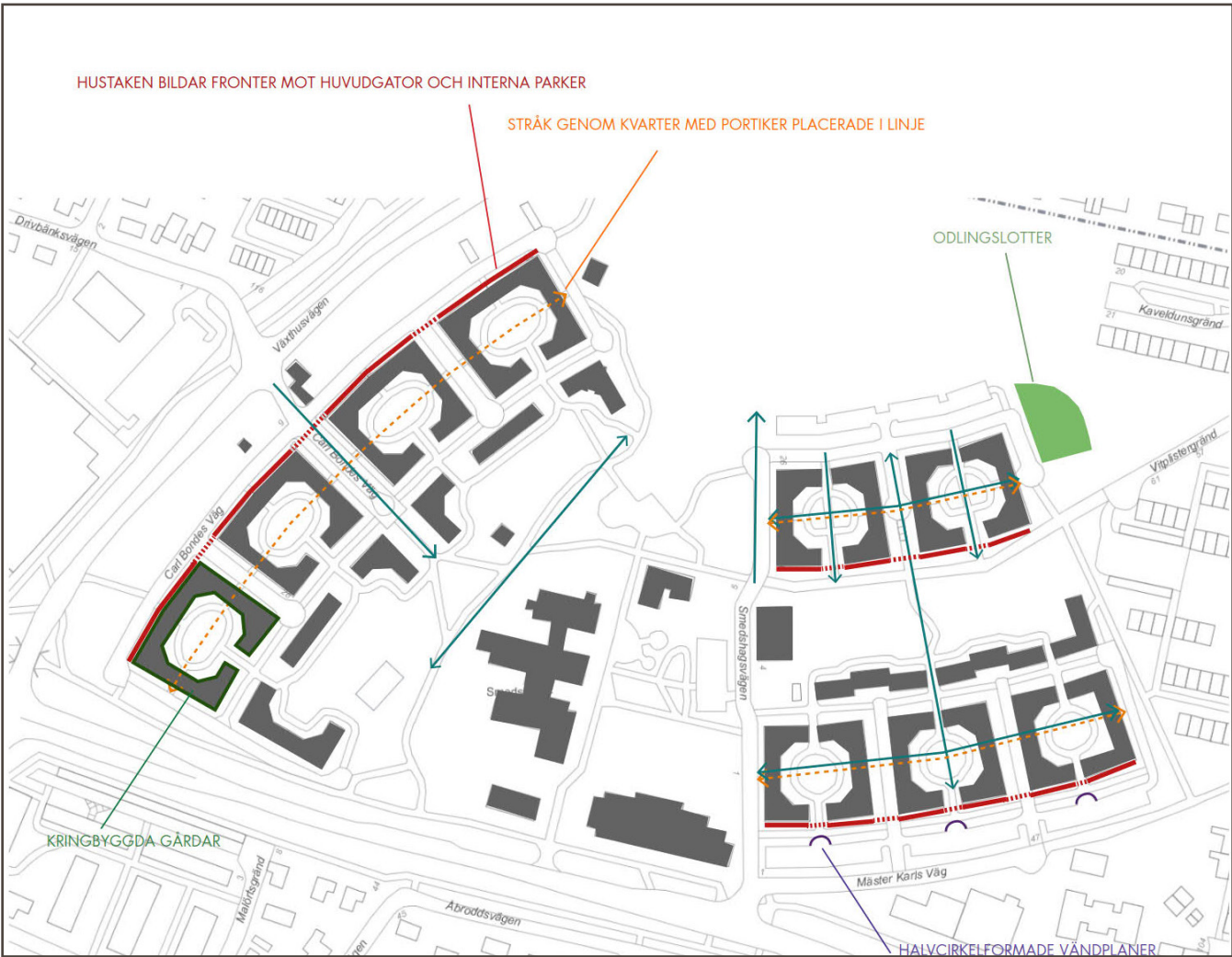
Kartillustrationer från kulturmiljöutredningen (Tyréns, 2017-12-06) som visar:

- Tålighet/känslighet för förändring av områdets markytor
- Viktiga siktlinjer och karaktärsdrag
- Gradering av byggnaders kulturvärden
- Grönstruktur och viktiga stråk.

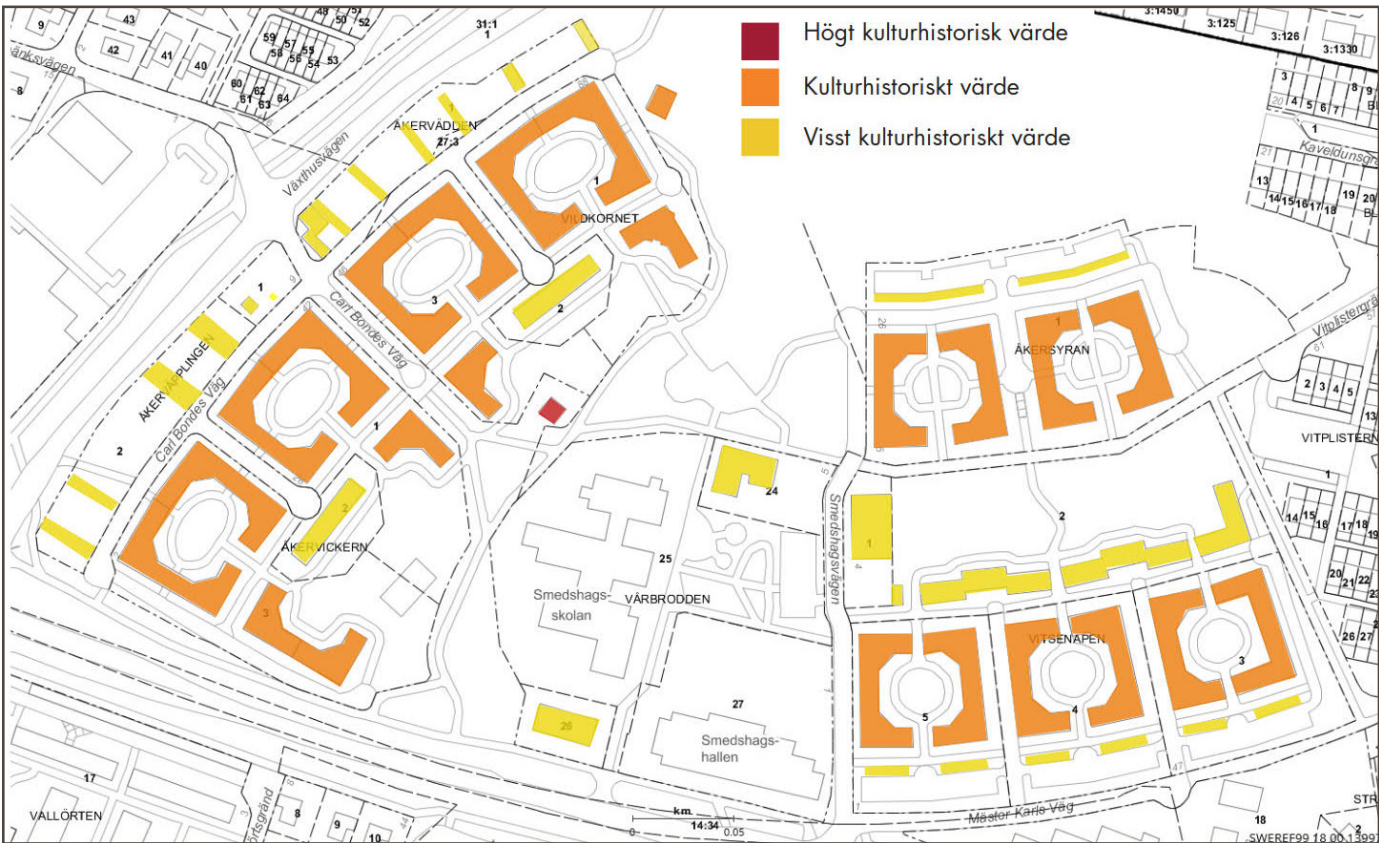
TÅLIGHET/KÄNSLIGHET

SIKTLINJER OCH KARAKTÄRSDRAG

GRADERING BYGGNADER

GRÖNSTRUKTUR OCH STRÅK

BESKRIVNING AV PLANFÖRSLAGET

Detaljplanen innebär förtätning inom fastigheterna Vitsenapen 1-5, Åkersyran 1, Åkervickern 1-3, Åkerväplingen 1-2, Åkervädden 1, Vildkornet 1-3 och Vårbrodden 24-27. Dessa har i planförslaget delats upp i sju delområden; Den urbana fronten, Mobilitetshuset, Tallparken, Skogsgränsen, Pärönparken, Värmecentralen och Lövstavägen. Planerna för dessa olika områden beskrivs mer ingående under respektive rubrik nedan.

Den nya detaljplanen för Smedshagen förväntas generera ca 400 nya bostäder, nya verksamhetslokaler i form av det s k Mobilitetshuset och ett utökat underlag för service och kollektivtrafik i närområdet. I anslutning till Mobilitetshuset skapas också en ny platsbildning och busshållplats som knyter ihop området med Åkermýntans centrum.

Smedshagens ytterkanter består idag till stora delar av markparkering och parkering i låga carports samt omges av större vägar. Då parkeringssituationen anses skapa barriärer till angränsande områden är en central del av planförslaget att istället hitta nya parkeringslösningar. Dessa föreslås framför allt integreras i de tillkommande bostäderna. I och med detta vill man även skapa förutsättningar för att förvandla omgivande större gator till stadsgator.

Förslaget innebär således att all befintlig markparkering och carports kommer att rivas för att ge plats åt nya bostäder med integrerad parkering samt Mobilitetshuset. Även det kolonilottsområde som ligger i områdets nordöstra del föreslås att bebyggas. Kolonierna är idag lågt nyttjade och i samband med detta ersätts odlingarna delvis av en ny markbit för odling i mindre skala i den s k Pärönparken.

Planförslaget föreslår förutom bebyggelse i Smedshagens utkanter även tillskott av bostäder inom området, dvs på mark som idag utgör parkmark och allmänna vistelsezoner. Befintliga träd behålls enligt förslaget i möjligaste mån och i de fall de inte går att spara ersätts de med nya träd. Där större delar av parkmark tas i anspråk är den gröna karaktären tänkt att återskapas genom grönt inslag i någon annan form, t ex genom häckar och ytor för planteringsmöjligheter.

Förslagets olika delområden, Strategisk Arkitektur, 2018-10-04.

Förtätningförslaget tar sin utgångspunkt i tillägg av få byggnadstyper för att följa den enhetliga estetiken i den befintliga 1980-talsbebyggelsen. Förslaget har eftersträvat rationalitet och upprepning i form av fyra olika "byggklossar" som kallas lamell, hörnmodul, punkthus och radhus. Dessa "klossar" förläggs på de olika tomterna där de med sina egenskaper anses passa bäst. Lamell- och hörnmodulerna placeras t ex där de bidrar med att skapa stadsmässiga gator och kvartershörn medan punkthusen passar bra på kuperade tomter, i parkmiljö och naturmark. Radhusen i sin tur placeras i intimare stadsmiljöer där en lägre skala är särskilt viktig.

I kulturmiljöutredningen för Smedshagen (Tyréns, dat 2017-09-22) betonas vikten av ett tydligt släktskap mellan befintlig bebyggelse och föreslagna tillägg. Planens idéer om gestaltning tar därför utgångspunkt i de befintliga byggnadernas komposition, främst gällande identifierade särdrag i form av likformighet, accentuerade

hörn och mittaxlar, rationalitet och balkonger och uteplatser. För att stärka tilläggens tydlighet föreslås husen få en horisontell indelning med en aktiv bottenvåning, en rationell bostadsvåning och ett sammanhängande taklandskap. Man tänker sig här variationer även i material och texturer som både ska harmoniera med befintlig bebyggelse samt kan lyfta fram nybyggnadernas olika delar. Samtidigt läggs en tonvikt på att inte härma befintliga hus varken i färgställning eller detaljer.

Konsekvenserna bedöms utifrån förslagets sju delområden:

- Urbana fronten
- Mobilitetshuset
- Tallparken
- Skogsgränsen
- Pärönparken
- Värmecentralen
- Lövstavägen

Respektive delområde beskrivs först utifrån dess befintliga situation, vad som präglar delområdet idag och vilka viktiga siktlinjer, stråk och karaktärsdrag som har identifierats i delområdet.

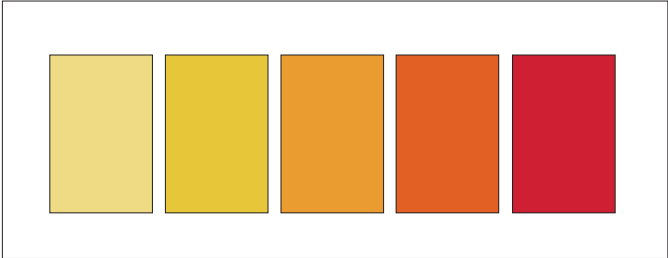
Vidare beskrivs det aktuella planförslaget för respektive delområde.

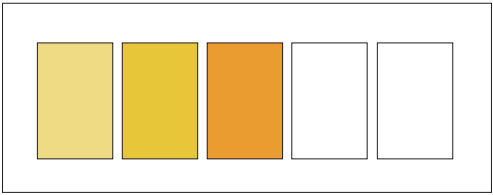
Slutligen beskrivs konsekvenserna för delområdet utifrån kulturmiljöutredningens tålighets/känslighetsanalys av markytor och byggnader, den kulturhistoriska graderingen av byggnader, utpekade karaktärsdrag och siktlinjer samt viktiga stråk och grönska i området. Hur väl planförslaget svarar mot de rekommendationer som angivits i kulturmiljöutredningen beaktas även i konsekvensanalysen.

Konsekvenserna bedöms utifrån en femgradig skala från ljus gul till röd:

1. Små konsekvenser (ljusgul)
2. Små-måttliga konsekvenser (gul)
3. Måttliga konsekvenser (Orange)
4. Måttliga-stora konsekvenser (Mörkorange)
5. Stora konsekvenser (Röd)

GRADERINGSSKALA KONSEKVENSER

DEN URBANA FRONTEN

BEFINTLIGT

Området som i förslaget benämns Den urbana fronten är beläget i den nordvästra delen av Smedshagen, mellan Växthusvägen och Carl Bondes väg. Platsen består idag av hårdgjorda markparkeringar och carports med infarter från Carl Bondes väg. De vitmålade carportarna har enkla eller dubbla parkeringsrader med gavlarna vända mot omgivande vägar i nordväst-sydost. Parkeringsytorna kantas av en grön remsa med uppväxta lövträd mot Carl Bondes väg, som tillsammans med trädraden på motsatt sida av vägen bildar en allé med kastanjeträd i väster och oxelträd i öster. Parkeringsytorna flankeras delvis av ett högt vitt plank mot Växthusvägen som avskärmar området västerifrån. Invid infarten från Växthusvägen ligger den så kallade "Ekplatsen", en grönyta med en storväxt ek, som utgör en tydlig markör för en av områdets huvudentréer. Intill eken finns också en pumpstation från 1970-talet och en nätstation samtida med bostadsbebyggelsen i Smedshagen.

Infarten från Växthusvägen med fortsättning via Carl Bondes väg och in mot Tallparken utgör en viktig siktlinje i området. De gula husen i kvarteren Åkervickern och Vildkornet bildar tillsammans en tydlig och enhetlig bebyggelsefront mot Växthusvägen i väster.

FÖRSLAGET

Förslaget innebär att markparkering och carports rivs och ersätts med kvartersbebyggelse fördelade på två flerbostadshus i sex våningar. Ekplatsen med eken bevaras i sitt nuvarande utförande. Förslaget innebär även att markparkering och carports längst i norr ersätts med ett parkeringsdäck i två våningar (markplan och ett upphöjt plan).

Huvudentréer förläggs mot Växthusvägen som är genomgående till gårdarna. Mindre gårdsrum skapas mot Carl Bondes väg på insidan med privata uteplatser upphöjda från gatan. Den nya bebyggelsen innebär att den befintliga trädraden av kastanjeträd väster om Carl Bondes väg måste tas ner för att ersättas av nya träd och nedsänkta

Sammanhängande front mot Växthusvägen.

planteringar. Kantstensparkering anläggs mellan träden. Körbanans läge samt trottoar och grön förgårdsmark i öster behålls.

Gestaltningen för den nya bebyggelsen bygger på att entréer, hörn och mittparti markeras i fasaderna mot gatan med ett särskilt accentuerat mittparti genom t.ex. längre balkonger. Bottenvåningen mot Växthusvägen får en tydlig markering genom sin upphöjning och avvikande material/kulör gentemot övrig fasad. Fasaderna präglas av en symmetrisk indelning och fönstersättning. De två kvarteren ges en subtil material- och kulturvariation sinsemellan. Husen utformas med sadeltak och balkonger mot både gårds- och gatufasad. Gavelhörnen mot gårdssidan utformas med en asymmetrisk takfot.

KONSEKVENSANALYS

De nya bostadskvarteren föreslås placeras på ytor som i kulturmiljöutredningen bedömts ha låg känslighet. Ekplatsen med den äldre eken samt grönremsor/förgårdsmark med trädrader på var sida om Carl Bondes väg har bedömts som ytor med viss känslighet. De sammanhängande trädraderna har också bedömts ha stor betydelse för områdets karaktär och höga miljöskapande värden. Carportar som föreslås rivas har i kulturmiljöutredningen bedömts ha ett visst kulturhistoriskt värde.

Den föreslagna bebyggelsen innebär att den tydliga sammanhängande fronten som befintliga byggnader utgör mot Växthusvägen kommer att påverkas genom att ny högre bebyggelse placeras framför. Befintlig bebyggelse kommer genom den förskjutna placeringen bli fortsatt synlig. Även om fronten till stora delar byggs för, är den fortfarande möjlig att avläsa. Parkeringsdäcket i två våningar som föreslås i norra delen döljer endast en mindre del av befintligt hus i Kv Vildkornet som bli fortsatt avläsbart i näst intill sin helhet.

Att trädraden väster om Carl Bondes väg som bedömts vara en betydelsefull del av områdets gröna karaktär och en del av den ursprungliga planeringen, tas bort innebär en viss negativ påverkan.

Carl Bondes Väg söderut med trädrader på var sida. Markparkeringar med carports till höger i bild.

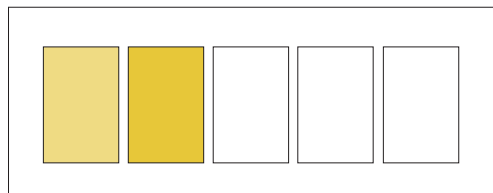
De nya trädens glesare placering och kantstensparkeringen mellan träden kommer minska den gröna karaktären längs med gatan.

Parkeringsdäcket innebär ingen påverkan för den närbelägna Scoutstugan som utgör en del av arvet från handelsträdgårdarnas tid.

De föreslagna bostadshusen i urbana fronten bedöms sammantaget ge upphov till måttliga konsekvenser för kulturvärden. Den största påverkan sker genom att den karaktäristiska befintliga fronten mot Växthusvägen i stor utsträckning skymms vilket ger negativa konsekvenser för stadsbilden. Förslaget har dock formats med en medvetenhet om att det är viktigt att fortsatt kunna se och läsa av 1980-talsbebyggelsen. Negativa konsekvenser uppstår även genom att kastanjeträden tas bort. Att "Ekplatsen" och eken bevaras är positivt ur kulturmiljösynpunkt.

"Ekplatsen" markerar entrén från Växthusvägen in i området från väster.

MOBILITETSHUSET

BEFINTLIGT

På platsen där det nya Mobilitetshuset är tänkt att förläggas, i hörnet mellan Lövstavägen och Växthusvägen, finns idag carports, markparkering och en busshållplats. Mellan parkeringen och de befintliga fyravåningshusen löper Carl Bondes Väg som kantas av låga häckar och dubbla rader av hästkastanj och rönn vilka utgör sammanhängande trädrader. Hustaken bildar en front mot Växthusvägen och härifrån finns en viktig siktlinje.

FÖRSLAGET

Mobilitetshuset är tänkt att ersätta befintlig parkering genom att innehålla bilparkering i fem plan samt på taket men också andra funktioner som handel, cykelparkering och bilpool. Mellan Mobilitetshuset och föreslagna nya bostadshus vid Den urbana fronten, skapas en platsbildning med planteringar och sittmöjligheter.

Byggnaden föreslås få en horisontell verkan för att minska den upplevda höjden. Bottenvåningen ges en avvikande karaktär som ansluter till de nya bostäderna intill, medan övriga plan ges en delvis öppen gestaltning genom bl a trä. Kortsidan i söder mot Lövstavägen föreslås utföras som en grön vägg med klängväxter.

KONSEKVENSANALYS

Mobilitetshuset kommer att placeras på en yta som i kulturmiljöutredningen bedömts ha låg känslighet. Garagelängorna som föreslås rivas har bedömts ha ett visst kulturhistoriskt värde.

De befintliga hustakens front och siktlinjen mot denna kommer inte längre att uppfattas bakom nybyggnaden. Den sammanhängande

raden av hästkastanj närmast parkeringen försvinner, medan raden av oxel behålls.

Mobilitetshuset föreslås få en arkitektur som skiljer sig helt från övriga intilliggande byggnader. Husets placering i områdets utkant, dess funktion och samspel med Åkermynatan på andra sidan vägen, gör dock det avvikande uttrycket befogat.

Sammantaget bedöms Mobilitetshuset ge upphov till små till måttliga konsekvenser för kulturvärden. Störst påverkan sker genom att den nya byggnaden skymmer de befintliga bostadshusen och inverkar negativt på dess frontverkan i stadsbilden. Även rivning av carports och trädrader påverkar kulturvärden negativt.

Den avvikande arkitekturen fungerar här som en markering av byggnadens innehåll.

Carl Bondes Väg söderut. På platsen som idag utgörs av markparkering och carports föreslås ett mobilitetshus i fem våningsplan.

Delområdet sett från väster. Bakom den plankomgärdade parkeringen syns ett av husen i kvarteret Åkervickern vars karaktäristiska takform utgör en del av den viktiga fronten mot Växthusvägen.

TALLPARKEN

BEFINTLIGT

Tallparken ligger i den västra delen av Smedshagen och består av ett större parkområde mellan skolan och husen i kv Åkervickern och kv Vildkornet. Här finns både vinkelställda bostadsvolymer och friliggande punkthus i fyra våningar samt lamellhuslängor i två våningar. I parkens norra del står Vita villan med delvis bevarad trädgårdsstruktur. I parken finns både viktiga och äldre gångstråk där en siktlinje sträcker sig längs med en av gångvägarna genom större delen av parken i nord-sydlig riktning.

FÖRSLAGET

I den södra delen av Tallparken föreslås befintlig bostadslänga i två våningar att rivas för att ge plats åt två nya byggnadskroppar i fyra våningar. Husen placeras mittemot befintliga fyravåningshus i kv Åkervickern och bildar således nya cirkulära innergårdar med omväxlande hårdgjorda ytor, gräs och planteringar. Här anläggs även uteplatser med pergolas, en ny lekplats och odlingsmöjligheter i sydost. Befintlig angöringsväg från Carl Bondes väg förlängs och avslutas i en ny vändplan.

Gestaltningen av de nya husen beskrivs utgå från enhetliga material och kulörer med en bottenvåning i liknande utförande men med varierande textur och uttryck. Husen utformas med sadeltak och balkonger samt uteplatser motsvarande befintliga i kvarteret.

KONSEKVENSANALYS

Nya bostadshus föreslås placeras på ytor som i kulturmiljöutredningen bedömts ha viss känslighet. Bollplanen utgör en mindre yta som bedömts ha låg känslighet. Lamellhuset som föreslås rivas har bedömts ha ett visst kulturhistoriskt värde.

Förlängningen av befintlig gata innebär att trafiken dras längre in i området än idag vilket förändrar dess trafikseparerade uppbyggnad.

Parkmarken sparades medvetet vid planeringen av Smedshagen som en del i att skapa ett grönskande bostadsområde med tydliga kopplingar till historien. I och med att den södra delen av parkmarken nu tas i anspråk förvandlas den till innergård mellan bostadshusen vilket medför en privatisering av de idag allmänna ytorna. Utformningen av gårdarna har dock gjorts med utgångspunkt i och med lyhördhet för gårdarnas ursprungliga utförande.

De nya volymer som läggs till i parken skiljer sig framför allt i höjd i förhållande till lamellhuset som rivs, vilket innebär en viss skalförskjutning i området och skapar också "väggar" i gångstråket mellan husen. Rivningen gör att förståelsen för området försvåras men placeringen av de nya byggnaderna följer samtidigt mönstret med motställda volymer.

Den långa siktlinjen genom parkstråket påverkas marginellt av de nya husen. Gångstråket mellan den öppna marken och tallarna kan bibehållas i sin befintliga sträckning.

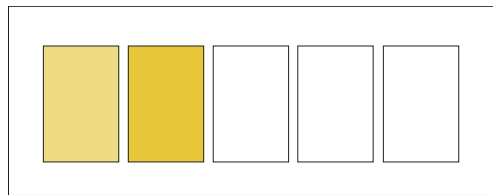
De föreslagna bostadshusen bedöms sammantaget ge upphov till måttliga till stora konsekvenser för kulturvärden. Den största påverkan sker genom rivningen av lamellhuset och genom att trafiken förlängs in i det tidigare bilfria området. De nya volymerna tar en stor del av parkmarken i anspråk samtidigt som dess placering och gårdarnas utformning anknyter till ursprungligt utförande.

Tallparkens södra del. Stora öppna gräsytor ramas in av tvåvåningslängan och de vinkelställda fyravåningshusen. Bakom skymtar taken till bostadshusen vid de kringbyggda gårdarna.

Tallparken från söder.

Delområdet består idag av en delvis inhängnad markparkering med carports. Norr om parkeringen finns ett skogsområde.

Gångstråk mellan Mäster Karls Väg och parkeringen i norr. Bilden visar stråket från Pärönparken och norrut. Gångstråket utgör också en viktig siktlinje i området.

SKOGSGRÄNSEN

BEFINTLIGT

I Smedshagens norra del i det östra området finns idag en hårdgjord parkeringsyta med markparkering och carports. Parkeringen är delvis instängslad. Parkeringen ligger vid den högre delen av området och härifrån finns tre axlar mot söder. Från parkeringsytans mitt sträcker sig en lång siktlinje över Pärönparken, genom befintlig bebyggelse mot Mäster Karls väg. Denna upplevs även i norrgående riktning. Ytterligare två kortare siktlinjer finns söderut genom de befintliga husens gårdar ner mot Pärönparken. Norr om parkeringsytan finns ett skogsparti med övervägande tallar. Från Smedshagsvägen finns också en siktlinje som sträcker sig mot detta skogsparti.

FÖRSLAGET

Förslaget innebär att markparkering och carports tas bort och ersätts med fyra stycken punkthus i sju våningar vardera. Mellan husen placeras lägre garagevolym i två plan med en våning ovan mark. De tre upphöjda utrymmen som bildas mellan husen utnyttjas till gårdar för de boende, delvis med en skogsanknuten utformning. Mot gatan möjliggörs för klättrande växter längs dessa fasader.

Punkthusens gestaltning handlar om att material och färger återkommer i alla fyra punkthusen med en bottenvåning i liknande färg och material som övriga fasader men med avvikande textur och uttryck. Taket görs valmat för att ta ner den upplevda skalan. Husen får indragna entréer mot gatan, generösa balkonger och hörn med avvikande gestaltning mot viktiga stråk.

KONSEKVENSANALYS

Skogsområdet har i kulturmiljöutredningen bedömts ha hög känslighet för ändring och exploatering medan parkeringsytorna bedömts ha låg känslighet. Carportarna som föreslås rivas har bedömts ha ett visst kulturhistoriskt värde. Skogsområdet kommer i och med förslaget att bestå medan parkeringsytorna bebyggs.

Placeringen av punkthus i Smedshagens utkant bedöms inte påverka områdets kulturvärden. Punkthusen har placerats för att beakta de tre axlarna och inte påverka kontakten med skogspartiet. Möjligen störs siktlinjen från Smedshagsvägen mot skogspartiet något av det västra punkthuset.

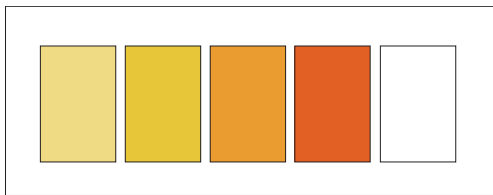
De upphöjda garagevolymerna förändrar dock den nuvarande visuella relationen mellan gata och skogsparti och kommer att skymma siktlinjen norrut; söderut kommer däremot siktlinjen att bestå. Siktlinjerna mellan de befintliga husens gårdar kommer inte heller att påverkas. Således består de befintliga tre axlarna genom gluggarna mellan husen medan den direkta kontakten med skogspartiet förändras något. Skogen kommer istället främst att upplevas från de privata gårdarna.

Valet att låta punkthusen vara lika varandra genom en sammanhållen arkitektur med mycket små skillnader bedöms som välgörande och nödvändig för området.

De föreslagna punkthusen bedöms sammantaget ge upphov till små till måttliga konsekvenser för kulturvärde. Störst påverkan sker genom rivning av befintliga carports. Tillkommande upphöjda gårdar påverkar den visuella relationen mellan gata och skog samtidigt som punkthusens placering möjliggör bevarade siktlinjer.

Fyravåningshusen i kvarteret Åkersyrän är belägna direkt söder om delområdet.

PÄRONPARKEN

BEFINTLIGT

Det som i planförslaget kallas Päronparken kan delas upp i två områden; dels kolonilottsområdet i nordost och dels parkstråket mellan befintlig bebyggelse. Kolonilotterna ligger i en svag sluttning och består idag av mer eller mindre väl utnyttjad odlingsmark med uppvuxna träd och buskar omgivna av ett falurött staket.

Parkstråket sträcker sig i öst-västlig riktning och omges i norr av fyravåningshusen i kv Åkersyrans och i söder av tvåvåningslängor i kv Vitsenapen. Fyravåningshusens hustak bildar här en front mot parken.

I väster finns värmecentralen med tillhörande skorsten. Parkytan består av svagt kuperad gräsyta med en asfalterad basketplan och staketomgärdade lekplatser. Träd och buskar av olika sort växer främst i stråkets kanter, här förekommer också enstaka äldre äppelträd. Genom parken finns ett gångstråk som används frekvent idag och som dessutom fanns redan innan bostadsområdet byggdes. En lång siktlinje i områdets mitt sträcker sig mellan Skogsgränsen och Mäster Karls väg.

FÖRSLAGET

Förslaget innebär att två längor med radhus i två våningar och vind placeras på platsen för kolonilotterna medan tre längor placeras i Päronparken. Det befintliga gångstråket görs om till låghastighetsgata med belyst gångstråk intill och en vändplats. Vid radhusen i Päronparken ordnas parkering vid varje fastighet medan koloniområdet får markparkering i norr.

Befintlig parkmark struktureras om med ny lekplats och yta för stadsodling i mindre skala. Även kolonilotterna får en ny lekplats. Vid radhusen ordnas privata uteplatser som skärmas av med häckar, stödmurar och räcke.

Radhusen formges med enhetlig karaktär med vissa variationer och avskiljande låga murar mellan husen.

Gångstråket löper längs med norra delen av Päronparken och vidare mot Tallparken i väster.

KONSEKVENSANALYS

Gångstråket har i kulturmiljöutredningen bedömts ha hög känslighet. Kolonilottsområdet har tillmätts viss känslighet liksom den större delen av parkstråket; här finns t ex i den västra delen en asfalterad bollplan och ett mindre omhändertaget område direkt bakom värmecentralen. De nya radhusen i förslaget påverkar således både områden med hög och viss känslighet.

Det äldre gångstråket är tänkt att behålla sin sträckning men görs om till angöringsgata vilket innebär att trafiken dras in i det tidigare bilfria området. Detta bryter helt mot områdets befintliga uppbyggnad och struktur med trafikseparering och stora centrala gröna ytor.

Delar av den tidigare gemensamma och öppna parkytan i Päronparken privatiseras genom radhusens trädgårdar med avskärmande häckar och murar. Fyravåningshusens front mot parken försvagas, men den långa siktlinjen mellan Skogsgränsen och Mäster Karls väg i områdets mitt påverkas inte nämnvärt av förslaget. Radhusens placering ansluter i princip till befintliga låga bostadslängor i söder.

Kolonilottsområdet, som skapades i samband med bostadsområdets uppförande på 1980-talet som en del av en ambition att ta tillvara och lyfta fram platsens historia, kommer i och med den nya bebyggelsen att försvinna. Radhusens skala anknyter dock till rad- och småhus i närheten.

De föreslagna radhusen bedöms sammantaget ge upphov till måttliga till stora konsekvenser för kulturvärden. Störst påverkan sker genom att bevarade öppna ytor från handelsträdgårdarnas tid tas i anspråk och att förslaget bryter mot områdets tydliga trafikseparering. Dessutom försvagas fyravåningshusens front och kolonilottsområdet privatiseras. Dock har radhusen generellt getts en anpassad skala och de nya i kolonilottsområdet är därmed en logisk övergång mot omgivande rad- och småhus.

Lekplats i Päronparken. Kvarteret Åkersyrans blågröna fyravåningshus i norr bildar en tydlig front mot parkrummet.

Odlingslotter omgärdade av falurött trästaket i områdets nordöstra del.

VÄRMECENTRALEN

BEFINTLIGT

Värmecentralen är lokaliserad längs med Smedshagsvägen, i den västra delen av parkstråket vid Pärönparken. Huset har två våningar med slät- och spritputsade fasader, brutet sadeltak och två fristående skorstenar. I söder finns en större asfalterad yta.

FÖRSLAGET

Förslaget innebär att värmecentralen behålls men får en påbyggnad på halva, norra delen, i form av ett punkthus som blir sammanlagt åtta våningar. I husets nedre delar behålls funktionen som värmecentral i ena delen medan den andra utnyttjas för bl a cykelförråd i anslutning till entrén.

Träd och planteringar föreslås i byggnadens närhet för att minska intrycket av den befintliga asfaltsytan, liksom klätterväxter på nedre delen av fasaden.

Sockelvåningen i två plan ansluter till värmecentralens höjd och föreslås markeras genom avvikande färg och material jämfört med bostadsvåningarna ovanför. Taket görs valmat för att ta ner upplevelsen av byggnadens höjd.

KONSEKVENSANALYS

I kulturmiljöutredningen har värmecentralen bedömts ha ett visst kulturhistoriskt värde. Ytorna närmast byggnaden har främst låg känslighet i och med den asfalterade marken, men även viss och hög känslighet finns i anslutning genom det intilliggande parkstråket.

Värmecentralen ligger i områdets dalgång och skalan är här generellt låg genom den flacka parken och bostädernas fyra och två våningar. Ett ensamt högt punkthus på denna plats avviker således starkt från den i övrigt återhållsamma höjden och skalan. Det innebär även en ökad skuggning av Pärönparken vilket minskar dess roll som en samlande plats i bostadsområdet. Trots det relativt begränsade

Öster om Smedshagsvägen, centralt i området, ligger värmecentralen som anlades i samband med bostadsbebyggelsen efter ritningar av Johan Nyrén.

volymtillägget bedöms det genom sin höjd ge måttliga till stora konsekvenser för kulturvärden.

Konsekvenserna är främst kopplade till denna avvikelse från de befintliga stadsbyggnadsprinciperna om låg bebyggelse i dalstråket. Men påverkan består också i byggnadens helhetsverkan. Även om värmecentralen bedöms ha ett relativt lågt kulturvärde jämfört med bostadshusen bedöms de arkitektoniska konsekvenserna för byggnaden bli stora. Punkthus är generellt svåra att förena med hopkopplade byggnadsvolymer. Följden i detta fall bedöms bli att arkitekturen får svårt att nå upp till en kravnivå som bör ställas i denna miljö.

Påbyggnaden innebär också att värmecentralens fotavtryck blir något större än idag då punkthuset görs bredare än befintlig byggnad. I förslaget gör dessutom den ändrade gestaltningen av bottenvåningen att den ursprungliga värmecentralens arkitektoniska koppling till det ursprungliga området försvagas genom nya material.

Värmecentralen ligger i direkt anslutning till Pärönparken i öster.

LÖVSTAVÄGEN

BEFINTLIGT

Delområdet Lövstavägen ligger i den södra delen av östra Smedshagen längs med Mäster Karls Väg och består idag främst av markparkering och carportar. Mellan carportarna och de befintliga bostadshusen i två och fyra våningar i kvarteret Vitsenapen, sträcker sig ett viktigt gångstråk och vid markparkeringarna växer några miljöskapande träd. Här finns även halvcirkelformade vändplaner. En viktig siktlinje finns från Lövstavägen mot det första kvarteret och hustaken bildar här tillsammans en front mot gatan. Ytterligare en siktlinje sträcker sig från Mäster Karls väg, mellan husen och upp mot Skogsgränsen.

FÖRSLAGET

Förslaget innebär att sex punkthus uppförs på platsen för befintliga carportar som rivs. Två hus byggs i varje kvarter, de fyra västligaste husen föreslås få fem våningar vardera medan de två östra planeras för fyra våningar. Husparen förbinds med delvis nedgrävda garagebyggnader i två plan. Garagen bildar upphöjda gröna bostadsgårdar med privata och gemensamma uteplatser och lektyr.

Husens gestaltning beskrivs som enhetlig med bottenvåningar i liknande färg och material som bostadsvåningarna, men med varierad textur och uttryck. Garageväggar föreslås ha ett avvikande material som delvis genomsläpplig eller som växtvägg. Husen utförs med sadeltak, balkonger och avvikande hörnpartier genom t ex fönstertyp.

KONSEKVENSANALYS

Punkthusen är tänkta att byggas på ytor som i kulturmiljöutredningen markerats ha låg känslighet. Carportarna som föreslås rivas har bedömts ha ett visst kulturhistoriskt värde.

De befintliga hustakens front och siktlinjen mot denna front kommer inte längre att uppfattas bakom nybyggnaderna. Fronten är dock något otydlig här på grund av husens indragna placering. Siktlinjen genom områdets mitt påverkas inte.

Ytor som tidigare har varit allmänna och förbinder parkeringen med bostadshusen och dess innergårdar förvandlas i och med förslaget till upphöjda privata gårdar. Gårdarna kan inte bli gröna i samma utsträckning som gårdar på mark. Gångstråken från Päröparken genom befintliga bostadsgårdar mot Mäster Karls väg bryts vilket påverkar både "sikt djup" och rörelsemönster i denna del av Smedshagen.

Befintliga träd som är belägna vid stickgatorna direkt norr om de nya husen, ersätts med nya träd. Halvcirkelformade vändplaner som i kulturmiljöutredningen är utpekade som karaktärsdrag för området försvinner. Detta påverkar tidsprägel i landskapsarkitekturen.

Sammantaget bedöms förslaget med nya punkthus och garagebyggnader ge upphov till måttliga till stora konsekvenser för kulturvärden. Störst påverkan sker genom att befintliga bostadshus döljs och av att nya bostadsgårdar blir upphöjda och privata. Gårdarnas upphöjda placering förändrar gaturummets struktur och den nuvarande visuella relationen mellan gata och bostadsgårdar.

Den befintliga bebyggelsen längs med Mäster Karls Väg går i rosa kulör. Husen bildar tillsammans en för stadsbilden betydelsefull front, även om denna inte är en lika markant som fronten mot Växthusvägen.

Bebyggelsen omges av markparkeringar med carports. Innanför carportarna löper ett gångstråk. Träd av miljöskapande karaktär finns vid parkeringarna.

SAMLAD BEDÖMNING

ARVET FRÅN 1980-TALET

TRAFIKEN

Förslaget innebär att det tydliga mönstret med ett trafikseparerat bostadsområde med parkering i dess utkanter bryts i och med tillägg inom den befintliga strukturen. Genom att dra in trafiken i form av förlängda gator och parkeringar i direkt anslutning till husen ändras förutsättningarna för rörelser och vistelse inom området. Detta bedöms ge störst förändring i Pärönparken, men även Tallparken påverkas negativt i viss mån. Omvandlingen från markparkering med carportar till större parkeringsenheter i form av mobilitetshus och parkeringsgarage integrerade i bostadshusen innebär också att parkeringslösningen som en del av den ursprungliga planeringen och strukturen försvinner.

RIVNING OCH NYA TILLÄGG

Förslaget medför att ett av de lägre lamellhusen som tillhör 1980-talsstrukturen rivs. Byggnaden har bedömts ha ett visst kulturhistoriskt värde och de negativa konsekvenserna är därför begränsade. Att samtliga carportar rivs innebär att en betydande del av den ursprungliga strukturen försvinner. Hur den ursprungliga parkeringslösningen i området såg ut kommer inte att kunna läsas eller vara möjlig att förstå. Kulturvärden knutna till parkering är dock tydligt underordnade dem som är kopplade till bostadsmiljöerna.

De största konsekvenserna uppstår av de interna tilläggen, d v s de nya byggnader som uppförs inom befintlig struktur. Trots att tilläggen framförallt görs i parkstråk som bedömts ha en viss tålighet för förändring, innebär tilläggen att de stora allmänna ytorna, som utgjorde en del av den ursprungliga planeringen av området, kommer att både minska i storlek och till delar privatiseras. Värmecentralen är en byggnad som är möjlig att förändra men förslaget med ett punkthus bedöms bryta mot tankar om låg bebyggelse i dalgången och ge en arkitektoniskt mindre lämplig lösning som påverkar områdets helhetsverkan.

Föreslagna punkthus vid Mäster Karls Väg som är sammanlänkade med upphöjda gårdar ger ett nytt slags gaturum och förändrar entréerna in till det befintliga området. Tillägg i områdets ytterkanter bedöms annars generellt som mindre problematiska då de nya volymerna är tydligt avläsbara och den befintliga strukturen istället byggs ut. Vissa föreslagna tillägg har dock en skala som bryter mot den befintliga.

En förtätning av detta slag som medför att ett område kommer bestå av (endast) två separata och tydliga årsringar är relativt ovanliga i Stockholmsområdet. Möjligen kan utvecklingen i Tensta under 2000-talet sägas utgöra ett liknande exempel på förtätning. Det finns alltså få referenser att utvärdera hur en utveckling som denna uppfattas.

Stråket genom Pärönparken i områdets östra del.

GRÖNSKA OCH STRÅK

Den gröna karaktären som utgör en betydelsefull del av 1980-talets planeringstankar kommer påverkas genom att parkmark i både Pärönparken och Tallparken tas i anspråk för bostadshus. Grönska i form av trädrader och ett antal miljöskapande träd kommer tas bort och ge plats för nya byggnader. Träden kommer dock ersättas med nya träd i viss utsträckning. De nya upphöjda gårdarna saknar dock förutsättningar för grönska i samma utsträckning som gårdar på mark. Positivt är att äldre, i kulturmiljöutredningen utpekade trädgrupper vid Ekplatsen och Pärönparken bevaras.

Stråken bevaras i nuvarande lägen men i flera av delområdena kommer dess karaktär att påverkas. Det öst-västliga gångstråket genom Pärönparken kommer att påverkas mest, genom att del av gångbanan blir låghastighetskörbana för de boende i de nya radhusen. Även då körbana och gång/cykelbana separeras genom t ex en bredare kantsten innebär biltrafiken att stråket ändrar karaktär. Stråket genom Tallparken kommer inte att påverkas av förslaget utöver att utblickarna från stråket mot parken förändras till viss del genom tilläggen i södra delen.

GESTALTNING

I en arkitektoniskt samkomponerad miljö med karaktärsfulla byggnader bör tillägg göras utan att efterlikna befintlig arkitektur men samtidigt inte konkurrera med existerande bebyggelse. Utformningsprinciperna i gestaltungsprogrammet bygger på att det ska finnas ett tydligt släktskap utan att replikera den befintliga bebyggelsen. Släktskapet uppnås genom t ex betongad mittaxel, rationalitet i fönster- och balkongsättning och ett likformigt arkitektoniskt uttryck för hela kvarter. Det bedöms som positivt sett till befintlig bebyggelse att nya taklandskap ges ett vårdat uttryck med en för kvarteret sammanhängande rytm som även kan tillåta ett eget uttryck.

Från kulturmiljösynpunkt bör tilläggen vara arkitektoniskt enhetliga sett till hela området för att undvika ett spretigt intryck och för att nya tillägg och befintlig bebyggelse enkelt ska kunna avläsas.

Principerna i gestaltungsprogrammet bedöms följa de rekommendationer som finns i Tyréns kulturmiljöutredning. Förtätningen görs förvisso med många hustyper men det greppet är befogat för att kunna uppföra den typ av bebyggelse som är mest lämplig på respektive plats. I gestaltungsprogrammet ges dock gemensamma ramverk som håller samman de olika byggnadstyperna.

ARVET FRÅN HANDELSTRÄDGÅRDARNA

Odlingslotterna tillkom som en integrerad del i 1980-talets bostadsområde och som ett sätt att låta arvet efter de handelsträdgårdar som präglat platsen fram till dess leva vidare. Ambitionen att vid stads- och bostadsbyggande lyfta fram och inspireras av historisk bebyggelse och de lokala särdragen var karaktäristiskt för 1980-talet. Att förslaget innebär att odlingslotterna försvinner påverkar därför både Smedshagens arv från 1980-talet och från handelsträdgårdsepoken. Positivt är däremot att odlingslotterna kommer att omtolkas i mer kompakt form på nya platser i Pärönparken och Tallparken.

De minskade allmänna ytorna påverkar utöver 1980-talets utformning av Smedshagen även kopplingarna till platsens trädgårdshistoria. Området har historiskt sett präglats av stora öppna odlingsytor, växthus och ett fåtal trädgårdsmästarvillor. Att förhålla sig till denna struktur var en del av utgångspunkten när de stora parkrummen sparades vid landskapsplaneringen på 1980-talet. Att parkmarken tas i anspråk för bostadshus innebär därför negativa konsekvenser med trädgårdsavet som utgångspunkt.

De två bevarade trädgårdsmästarvillorna kommer inte att påverkas av förslaget mer än att det öppna rummet kring den s.k. Vita Villan krymper. Villorna utgör en fortsatt viktig länk till handelsträdgårdsperioden.

Trädgårdsmästarvilla, "Vita villan", i Tallparken.

STADSBILD

Överlag har förslaget till placering och utformning av nya byggnader förhållit sig till de karaktärsdrag och analyser som gjorts i kulturmiljöutredningen men förtätning av denna omfattning innebär som redovisats ovan konsekvenser för kulturvärden.

För stadsbilden blir effekterna av att ny bebyggelse förläggs till de befintliga parkeringsplatserna längs huvudvägarna att den befintliga bebyggelsen får en begränsad synlighet och en påtagligt försvagad roll.

De befintliga husen med sina karaktäristiska tak och samkomponerade färgsättning bildar tillsammans sammanhängande fronter mot Växthusvägen respektive Lövstavägen. Även mot Pärönparken bildar husen i norr en tydlig front. Fronterna utgör ett betydelsefullt karaktärsdrag för området. Den föreslagna bebyggelsen i delområdena Urbana fronten och Lövstavägen kommer att påverka möjligheten att uppleva de sammanhängande fronterna. Vid den mest betydelsefulla fronten mot Växthusvägen är nya byggnader dock placerade på så vis att den befintliga bebyggelsen fortfarande är synlig och fronten är möjliga att läsa av. Fronten mot Pärönparken kommer att försvagas av radhusen men ändå bestå som ett starkt motiv från vissa punkter. Fronten mot Lövstavägen försvinner och ersätts av en ny front.

Viktiga siktlinjer i området har beaktats i hög grad vid placeringen av den föreslagna bebyggelsen. De upphöjda garagevolymerna i Skogsgränsen och vid Lövstavägen kommer påverka siktlinjer in mot och ut från området. Genom att garagen är låga kommer siktlinjerna inte att försvinna.

Den sammanhängande fronten mot Lövstavägen.

KONSEKVENSER DELOMRÅDEN

